

Situne Dei

Årsskrift för Sigtunaforskning och historisk arkeologi

2016

Redaktion:

Anders Söderberg
Anna Kjellström
Charlotte Hedenstierna-Jonson
Johan Runer
Magnus Källström
Rune Edberg

Utgiven av Sigtuna Museum

I Sigtunas utkant. Gravar och bebyggelse vid Götes mack

Anna Hed Jakobsson & Johan Runer

Arkeologikonsult och Stockholms läns museum genomförde under sommaren 2014 en undersökning av en del av en gammal bensinstationstomt, ”Götes mack”, invid busstor- get i Sigtuna. Anledningen var att Sigtuna kommun avsåg att sanera marken och anlägga en park och en parkeringsplats här.

En del av tomten var undersökt sedan tidigare. Då påträffades och undersöktes en del av en kristen begravningsplats från äldre Sigtunatid, en så kallad ”gravgård” (Wikström & Kjellström 2009). Det primära målet för undersökningen 2014 var att undersöka resten av gravgården inom tomten.

Totalt påträffade vi 33 gravar. Samtliga var skelettgravar anlagda i huvudsakligen öst- västlig riktning. Gravar både med och utan kista förekom. Vissa av gravarna företedde avvikande drag. En individ var t ex lagd i ”hockerställning” (på sidan med uppdragna ben) i graven, och i ett fall var den gravlagda personen placerad i ett stort trätråg. Flera av de gravlagda hade modifierade tänder (det som tidigare kallats filade tänder), dvs. att de hade mekaniskt gjorda skårar i framtänderna. En av dessa personer hade gravlagts på en del av en båtsida. Träet var bortmultnat, men bordläggningens nitar fanns kvar in situ.

Preliminärt har gravgården varit i bruk under perioden från kring år 1000 e. Kr. fram till kring år 1050.

Förvånansvärt kort tid därefter, sannolikt redan under 1000-talets andra hälft, har man tagit platsen i bruk för bebyggelse och hantverk. Rester av flera hus påträffades.

Särskilt en av huskonstruktionerna har märkliga drag, där huset bland annat verkar ha varit delvis nedsänkt och ha haft en rundad gavel. Tyvärr är spåren efter detta hus mycket fragmentariska. Gropen för bensinstationens tankar har grävts rakt igenom större delen av huslämningen.

Här fanns också spår av verkstäder för horn/benhantverk och bronsgjuteri. I hant- verksspillet från bronsgjuteriet påträffades bland annat gjutformsfragment som kan antas härröra från tillverkning av hästutrustning. Stilen är preliminärt bestämd som en form av sen ringerikestil, som tidigare beskrivits som ”anglo-dansk”. Liknande gjutformsfrag- ment har bl.a. påträffats i kvarteret Trädgårdsmästaren (Anders Söderberg muntligen; se Edberg 2011:149, Gustafsson 2011). Även föremål som antagligen har tillverkats i verkstaden påträffades. Det rör sig om en del av ett ornerat svärdshjalt (*fig. 1*) samt en liten fint arbetad ansiktsmask (*fig. 2*).

I tiden efter att gravgården upphörde har en stor del av den undersökta ytan också använts som soptipp för stora mängder slaktavfall. Ett flera decimeter tjockt lager med djurben har avsatts här. En hypotes är att det handlar om djur som förts levande till Sigtuna och slaktats på platsen. Köttet har sedan konsumerats i staden.

*Figur 1 ovan. Svärdshjaltet.
Figur 2 till vänster. Ansiktsmasken.
Fotografier: Arkeologikonsult.*

Senare har undersökningsytan använts för odling. Kanske har odlingens uppkomst samband med att det närbelägna dominikanerklostret anläggs år 1237. Odlingen på platsen har fortsatt in i modern tid. De övre lagren var därför omrörda, och innehöll en blandning av fynd från olika tidsperioder.

Arbetet med rapporten för undersökningen pågår. Frågor som vi funderar på är bland annat: Vilka har gravlagts på gravgården? Varför anläggs bebyggelse ovanpå gravarna så tätt i tiden efter att begravningarna upphör? Vad representerar bebyggelsen: en del av staden eller en mer temporär ”utkantsbebyggelse”? Vad kan sägas om djurbenen i det tjocka avfallslagret?

Analyserna inför rapportarbetet omfattar bland annat osteologiska studier av påträffade skelett och djurben, samt ¹⁴C-dateringar av skelett och huslämningar. De mänskliga lämningarna analyseras också med bl.a. isotopanalyser.

Fyndmaterialet från undersökningen är stort. Det omfattar, förutom det osteologiska materialet och hantverkslämningarna, bland annat en stor mängd keramik. Här finns även vardagsföremål i form av spännen, verktyg och kammar etc. Bland mer ovanliga fynd finns bl.a. ett runbleck. Om detta skriver Helmer Gustavson och Magnus Källström på annan plats i denna årsbok (Gustavson & Källström 2016:19). Vi påträffade även ett tiotal mynt. Två av mynten fanns i gravar medan de övriga påträffades spridda i bebyggelsesterna.

Referenser

- Edberg, R. 2011. *Fynd. Fem stadsgårdar – arkeologisk undersökning i kv. Trädgårdsmästaren 9 & 10 i Sigtuna 1988-90*. Wikström, A. (red). Sigtuna.
- Gustafsson, N. B. 2011. New Light on Tempered Clay. 3D White Light Scanning as a Means of Analysis of Early Medieval Casting Moulds. *Lund Archaeological Review*.
- Gustavson, H. & Källström, M. 2016. Runbleck från Sigtuna. Några nyfynd från Svarta jorden och museets magasin. *Situne Dei*.
- Wikström, A. & Kjellström, A. 2009. *En tidigkristen gravgård vid Götes mack, Sigtuna 2008*. Meddelanden och Rapporter från Sigtuna Museum nr 40. Sigtuna.